

„Dobry Pasterz” z Masida.

Obraz w kontekście zmieniającego się krajobrazu kulturowego Trzeciej Katarakty Nilu

Nieopodal współczesnej wioski Masida w sudańskiej części Nubii, a terenach Trzeciej Katarakty, zachował się stojący na uboczu kościół, który kryje w sobie ryt naskalny z okresu meroickiego (IV wiek n.e), wykonany trzysta lat przed tym, jak region ten został nawrócony na Chrześcijaństwo.

Wizerunek przedstawia mężczyznę, być może postać królewską, który trzyma dwa barany i dzierży włócznię lub berło(?). Co ciekawe, budynek został postawiony tak, by przedstawienie meroickiego dostojnika znalazło się w centrum uwagi, w sanktuarium kościoła.

Pewne podobieństwo tego wizerunku do znanego w sztuce wczesnochrześcijańskiej przedstawienia „Dobrego Pasterza” stało się inicjujące dla całego projektu. Połączenie dawnych rytów naskalnych ze zdecydowanie młodszą architekturą sakralną to sytuacja intrygująca, wyjątkowa w skali Nubii. Jeśli naukowcy chcą wyjaśnić zagadkę tego miejsca, działania powinny zostać podjęte jak najszybciej ponieważ zniszczenia relikwów kościoła postępują bardzo szybko.

By zrozumieć powody i okoliczności w jakich powstał ten kościół, szerszy kontekst powinien być przebadany i rozumiany. Po pierwsze – kontekst przestrzenny: w regionie Trzeciej Katarakty występują liczne rytury naskalne. Trzecia Katarakta jest naturalną granicą, która była w okresie meroickim granicą prowincji. Następnie region ten przez co najmniej trzysta lat był regionem granicznym pomiędzy królestwami Makurii (na południu) i Nobadii (na północy) i nawet po ich zjednoczeniu pozostał granicą pomiędzy Północą a Południem. Do dziś granica ta jest obecna, jako że na północy i południu mówi się różnymi dialektami. Przebieg tej granicy i znaczenie tego miejsca jako punktu granicznego dla ruchu (szlaków handlowych?) może być powodem takiej lokalizacji, zarówno rytu naskalnego, jak i kościoła.

Drugim kontekstem jest okres, w którym rysunek został wykonany, oglądany, szanowany, a być może czczony. Jego znaczenie musiało ulec transformacji pomiędzy późnym okresem meroickim, a momentem kiedy stał się obiektem zainteresowania chrześcijańskich mieszkańców tego regionu i podróżników.

Dotychczas nie jest wiadome czy był to stopniowy proces transformacji, czy też wizerunek został zapomniany i ponownie odkryty, w IX lub X wieku, kiedy to prawdopodobnie kościół został zbudowany.

Zarówno rysunek naskalny i kościół znajdują się na granicy przestrzennej, ale niwelują granicę w czasie, łącząc czasy przed-chrześcijańskie z epoką chrześcijańską. Współcześni badacze często starają się wyznaczyć precyzyjnie okresy, kategorie i kultury. Wiadomo, że granice w starożytności miały inne znaczenie i szczególnie w Afryce antropologowie zauważyli inne podejście do koncepcji ‘granicy’. Właściwe zrozumienie znaczenia rytu naskalnego i kościoła w Masida wymaga pogłębionych studiów na temat granic w czasie i przestrzeni, które definiują ten niewielki, ale znaczący zabytek.

Projekt zakłada analizę zmieniającego się znaczenia tego znaczącego punktu w krajobrazie przeprowadzając badania w szerszym kontekście części terenu Trzeciej Katarakty, w okresie w którym ryt przechodził transformację swojego znaczenia i funkcji. Okres ten trwa do dziś.

Istotne jest czy lokalna populacja przywiązuje znaczenie do przeszłości, a działalność zespołu badawczego będzie ostatnią fazą tego procesu. Multidyscyplinarny zespół archeologów, historyków sztuki, epigrafiki i etnologa zada pytania dotyczące tego stosunkowo małego zabytku, ale rezultaty będą miały znaczenie dla badań nad kulturą nubijską w szerszym znaczeniu: okresu pomiędzy upadkiem Meroe a rozkwitu kultury chrześcijańskiej oraz ciągłości i transformacji kultury. W rzeczywistości takie procesy zawsze miały miejsce wszędzie i w każdym okresie. Również w dzisiejszych czasach.